

A NEMZETI DISKURZUS

LAKI MIHÁLY

„A magyar társadalomnak radikális változásra van szüksége, a jobboldal pedig történelmi lehetőség előtt áll, hogy új irányba indítsa el Magyarországot, mondta Orbán Viktor 2009. november 8-án Kecskeméten, a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület Új államalapítás konferenciáján.”¹ Talán elnézi az olvasó, hogy (kivételesen!) nem a Fidesz elnökének állítása, hanem a fellépésének helyet adó konferencia címe keltette fel az érdeklődésemet.

A hírt közreadó Index pontatlan volt, a konferencia címe helyesen: *Új államépítés, új irány, új feladatok*.² A tévedést talán az okozta, hogy a konferenciát szervező egyesület és könyvkiadó kiadott egy *Új államalapítás* című könyvet is, amely a jelen recenzió tárgya. A könyv egyik szerkesztője, Mészáros László pedig fő szervezője volt a konferenciának. Megnyitóbeszédében egy újabb rokon fogalmat – új honalapítás! – emelt be a diskurzusba: „a mostani tanácskozás az új kihívásoknak megfelelően immár nem csupán az összefogásról, hanem az »új államépítésről«, az »új honalapításról«, magyarul a most előttünk álló feladatokról szól.”³

MEGHÖKKENTŐ KÉRDÉSEK

A tatárjárás, a karlócai béke, a második világháború befejezése után a nép újjáépítette a romokban heverő Magyarországot. De napjainkban – és most a könyv másik szerkesztőjét, Szócs Gézá-t idézem –, amikor országunkat „nem fenyegeti feldarabolás, megszűnés, lerohanás, háborús kataklizma, okkupáció, atomcsapás, középkori járvány pusztítása. Mi több, a planéta legjobban felszerelt katonai szövetségének védőernyője alól, továbbá a világ egyik leggazdagabb és -hatékonyabb gazdasági tömörülésének egyben politikai uniójának újdonsült tagjaként elvben minden oka megvolna rá, hogy optimizmussal tekintsen a most kezdődő évezred, de legalább évszázad kihívásai elé” – akkor kik és miért latolgatják az új államalapítás esélyeit?

A Mercedes autógyár kecskeméti beruházásában jelentős szerepet vállaló polgármester, Zombor Gábor – amikor kinéz a nemzeti stílusban épült, gyönyörű városháza ablakán a főtér ápolat fái alatt gyermekeiket sétáltató fiatalokra és a padokon békésen

Új államalapítás
Hatvan nemzeti elkötelezettségű
értelmiségi gondolatai
egy nemzeti leltárhoz és az új
nemzetstratégiához
Szerk. Mészáros László
és Szócs Géza
Kecskeméti Lapok, Kecskemét,
2009. 450 oldal, 2990 Ft
(Harmadik Évezred Sorozat, Magyar
Múza Könyvek)

üldögélő idősekre – miért tekinti ebben a rendezett és szabályozott környezetben relevánsnak (helyénvalónak) 2009-ben azt a kérdést „hogy nem volna-e itt az ideje egy új honalapításnak, netán egy új (vér-? társadalmi-? vagy béke-?) szerződésnek? Egyszóval valami olyan alapzatnak, amely legitimációs fedezete és újra kijelölt történelmi origó pontja vagy rajthelye lehet az eljövendő évszázadok magyarságának.” (7. old.) Miért kérdezi a vélhetőleg az M5-ös autópályán a kecskeméti konfe-

renciára érkező Szócs Géza, hogy „meghatározható-e új honalapításként vagy új államalapításként (is) a huszonegyedik század következő évtizedeinek feladat-együttese?” (10. old.)

A kötet alapján megpróbáljuk rekonstruálni a kérdésekre válaszoló „hatvan, nemzeti elkötelezettségű

1 ■ index.hu

2 ■ „Kecskemétre figyelt november 8-án az ország. A Magyar Polgári Együttműködés Egyesület, a Kecskeméti Konzervatív Kör és a Kecskeméti Lapok Kiadó konferenciáját Új államépítés, új irány, új feladatok címmel rendezte meg a Katona József Színházban.” Kecskemét, ha példát mutat. Bencze Attila honlapja 2009. november 16.

3 ■ Kecskemét, ha példát mutat. *Kecskeméti Lapok*, 2009. november 12.

4 ■ Külön tanulmányt igényelne az immár eposzi jelzővé vált „nemzeti elkötelezettségű” szóösszetétel elterjedésének és használatának leírása. Elégedjünk itt meg annyival, hogy egyes értelmiségiek ezt a jelzőt folyamatosan a nevük elé biggyeszítik, mások meg csak teszik a dolgukat.

5 ■ Andrásfalvy Bertalan, Chikán Attila, Martonyi János, Stumpf István.

6 ■ Botos Katalin, Bogár László, Hende Csaba.

7 ■ Granasztói György, Csóti György.

8 ■ Mellár Tamás.

9 ■ Vukovich Gabriella.

10 ■ Kulin Ferenc, illetve Salamon László.

11 ■ Víz E. Szilveszter.

12 ■ Széles Gábor.

13 ■ Parragh László.

14 ■ Duray Miklós, Szócs Géza.

15 ■ Alexa Károly, Fricz Tamás, Tókéczky László, Makovecz Imre.

16 ■ A kötet szerzője például Gázso Ferenc, aki a rendszerváltás előtt, 1983 és 1989 között művelődési miniszterhelyettes, a tanulmány írásakor, az MSZP Társadalompolitikai tagozatának tiszteletbeli elnöke volt.

17 ■ A szerzők túlnyomó része maga írta a beküldött szöveget, ebben a kötetben Széles Gábor az egyetlen, akinek gondolatait két mai íródeák, Dobos Sándor és Haág Zoltán jegyezte le. (Utóbbi önálló tanulmánnyal is szerepel a kötetben.)

értelmiségi¹⁴ tapasztalatait, elméleti és módszertani megfontolásait és érzelmes gondolatmeneteit.

A JÖVŐ MÉRNÖKEI

Előbb azonban röviden a könyv kiadásának, szerkesztésének körülményeiről.

Az *Új államalapítás* a Kecskeméti Lapok Kft. által 2008 tavaszán indított Harmadik Évezred Sorozat harmadik kötete. 2009 őszi megjelenése óta a sorozat három újabb könyvvel gyarapodott. Hat sokszerzős kötetet szerkeszteni, kiadni, terjeszteni két éven belül: figyelemre méltó teljesítmény. Aki szerkesztett tanulmánykötetet vagy cikkgyűjteményt, tudja, hogy a résztvevők körének meghatározása, felkérése időigényes feladat, hogy a munka sebességét a lassan és késve szállítók határozzák meg, hogy a beérkezett szövegek állapota igencsak eltérő, s ezért nehéz tartani a határidőket.

A felkérő levélben azt kérdezték a szerkesztők, szükség van-e Nemzeti Leltár elkészítésére, amelyben „leltárszerűen” sorra vennék, felmérnék „az oktatás, a demográfia, az egészségügy, a gazdaság, a határon túl élő magyarság, a művelődés, a cigánykérdés, a média, az érdekvédelem és sok más fontos, a nemzetünk életét alapvetően meghatározó területét életünknek” (8. old.).

Az elmúlt években, folytatódik a levél, „[A]z államot, intézményeit szándékosan lezüllesztették, szó szerint szétverték, képtelenné téve a legalapvetőbb feladatainak ellátására, így védtelenné téve magát a nemzetet is a globalizált világ adta kihívások keretei között való megfelelésnek, életképességnek. Hogyan építsük újra legyengített, immunhiányos államunkat, hogy az új makro környezetben is életképes legyen? Melyek legyenek új, széles nemzeti konszenzuson alapuló nemzetstratégiánk prioritásai?” (8. old.)

A bevezetőből nem derül ki, hogy a szerkesztők milyen szempontok alapján állították össze a kiküldési listát, hogy a felkértek közül kik utasították el a részvételt, vagy késték le a végső leadási határidőt.

A férfiak uralta magyar közéletben aligha meglepő, hogy a hatvan szerző között csupán hét nőt találunk. A tanulmányok első oldalán, lábjegyzetben közölt rövid (ön?)életrajzok szerint a résztvevők több mint

háromnegyede (46 fő) ötvenévesnél idősebb, közülük 28-an voltak legalább hatvanévesek a kötet megjelenésekor. Mindössze hárman fiatalabbak negyvenévesnél. Sok a visszatérő szerző: 29-en már a két előző kötet egyikében, közülük 10-en pedig mindkettőben közreadták gondolataikat.

Végzettségük, eredeti foglalkozásuk – mérnök, közgazdász, tanár, lelkész, jogász, szociológus, orvos, mezőgazdász – nem tér el a szokásos értelmiségi kínálattól. A rendszerváltáskor 40–60 éveseknek a

szocializmus éveiben végzett munkájáról, betöltött munkaköreiről, párt- és tömegszervezeti tagságáról keveset olvashatunk a kis életrajzokban. A szemérmes adatközlés ellenére is számos jele van annak, hogy nem a társadalom peremén éltek, dolgoztak.

Pályájuk gyökeresen megváltozott, meredeken felfelé ívelt 1989 után. Közöttük találjuk az Antall-, illetve az Orbán-Torgyán-kormány négy miniszterét,⁵ három államtitkárát,⁶ volt nagyköveteit,⁷ a Statisztikai Hivatal korábbi elnökét,⁸ elnökhelyettesét.⁹ Visszavonult és aktív parlamenti képviselők,¹⁰ az MTA korábbi elnöke,¹¹ a Magyar Gyár- és Iparosok Szövetségének tiszteletbeli elnöke,¹² egyik elnökségi tagja¹³ is publikál a kötetben. Két akadémikus, kilenc akadémiai doktor van a listán. A határon

túli magyar politika több vezetőjének,¹⁴ a médiából országosan ismert értelmiségi szereplőknek¹⁵ a neve is olvasható a tartalomjegyzékben.

A könyvben közreadott szövegek jelentős része tehát a magyar politikai, gazdasági és tudományos élet olyan tekintélyes, befolyásos személyiségeitől származik (nem kedvelem az elit fogalmát), akik jórészt a politikai jobboldal prominensei is. Az országosan kevésbé vagy alig ismert szerzők is – néhány kivételtől eltekintve¹⁶ – a jobboldal hatalmas és igen tagolt intézményi szerkezetében tevékenykednek.

MŰFAJ, KOMPETENCIA

A meghívók „tetszőleges műfajban, a szubjektív számbavételtől a tudományos értekezésig terjedő palettán” vártak és közöltek szövegeket.¹⁷

A szerzők éltek a felkínált formai szabadsággal. Olvashatunk itt tájleírásban és érzelmekben dús

esszét, Wass Albert modorában, Bayer Zsolt tollából, szabad vers és kiáltvány egyvelegét Makovecz Imrétől. Kutatási eredményeit összefoglaló tanulmányt küldött Kopp Mária és Skrabski Árpád. Lovas Dániel pedig a kötet számára készített színvonalas és tartalmas elemző tanulmányt a vidéki sajtó helyzetéről.

A példák a műfaji határokat jelzik. A kötet írásainak túlnyomó többsége a szépirodalom és a tudományos elemzés közötti mezőben helyezkedik el, szerencsés esetben az esszé, ám többnyire az esszéisztikus próza és a belső vezércikk szerkezeti és formai jegyeit mutatja. Kevés a hivatkozás akár mások, akár a szerző korábbi írásaira, illetve a Harmadik Évezred sorozat köteteire.

A szerzők egy része kijelöli hozzáértésének határait – ők egy-egy ágazat, államigazgatási egység, etnikai csoport állapotát, fejlődését értékelik. Kovács Jenő Magyarország közlekedéséről, Hende Csaba, illetve Fodor Lajos a magyar honvédség állapotáról, Ángyán József a mezőgazdaság és a vidéki Magyarország fejlődéséről és fejlesztésének lehetőségeiről írt. Hajós Béla a vízgazdálkodás állami irányításának kívánatos szerkezetét elemzi. Szócska Miklós, illetve Juhász György tanulmányainak tárgya az egészségügy. Az oktatásügy szakértője e kötetben Párdányi Miklós, a szociálpolitikáé Zentai László. A cigányság helyzetéről szóló két, rövid tanulmányt a téma ismert kutatói, Daróczi Ágnes és Bárony János, illetve Fekete Gabriella jegyzik. A hazai zsidóság ügyeit pedig Weisz Péter és Suba László, a Barankovics István Izraelita Műhely Egyesület prominensei taglalják.

A többiek, köztük a sorozat más köteteiben is gyakran előforduló celebritások, a szakterületüktől eltávolodva, a magyar közállapotok tömör értékelésére (a teljes nemzeti leltár), az új nemzetstratégia döntő elemeinek meghatározására, értelmezésére vállalkoznak. Másként: nem a tudományos, szakmai vagy szépírói életművük meghatározó darabjai ezek a rövid írások. Mi sem keressük ezért a szövegek elemzésekor a szakmájukban, a kompetenciájuk világában elért teljesítményüket. Am feltételezzük, hogy nemcsak ők, de a könyvben közölt írásaik is jól *reprezentálják* az általuk képviselt szellemi, politikai áramlatokat.

A DOLGOK ÁLLÁSA

Az ágazatok, alrendszerek, társadalmi csoportok elemzői kivétel nélkül folyamatos és tartós romlásról, már-már tarthatatlan állapotokról számolnak be. Hende Csaba drámái hasonlattal él: „Az immunrendszer működőképességének határához ért, a szervezetben már a legkisebb nátha is komoly szövődményeket eredményez: a rendvédelmi szervek példátlanul súlyos válságban vannak, a morális széthullás 2006. október 23-án és az azt követő eljárások során bekövetkezett, ezért újjászervezésük és megerősítésük halaszthatatlan feladat.” (218. old.)

Ángyán József szerint az elmúlt húsz évben „a gyorsuló és ma megállíthatatlannak tűnő új-gyarmatosí-

tási folyamat a vidéki térségek kiürüléséhez, a helyi közösségek felbomlásához, a nagyváros környéki nyomornegyedek kialakulásához, vidéken pedig a föld néhány tőkés társaság kezébe kerüléséhez, bémunkán és néhány növény monokultúrák, iparszerű tömegtermelésén alapuló tőkés nagybirtokrendszerhez vezet, amely az egész társadalom megnyomorításával, kiszolgáltatottságának végzetes növekedésével fenyeget.” (50. old.)

A közlekedési ágazatban „az autópálya-építéssel leszámítva, az utóbbi években megállt a fejlődés”: „Az utolsó előtti pillanatban vagyunk, azonnali intézkedések, beavatkozások kellene, hogy a jelenlegi helyzet ne forduljon végzetessé.” (291–292. old.) „A magyar vízgazdálkodás, amely több mint 125 éves múlt tapasztalataival van felvértezve, az elmúlt években története legnagyobb hatáskörü, szervezeti, létszámbeli és finanszírozási veszteségeit szenvedte el.” (207. old.) A magyar gazdaság és társadalom más területein sem jobb a helyzet: „gazdasági és hangulati értelemben a mély depresszió jellemzi a magyar egészségügyet, amely a fenntarthatóság peremére sodródott.” (397. old.)

Az ország állapotát vizsgáló tanulmányok szerzői borúlátók.

„Mi a magyar ma?” – kérdezi Alexa Károly. Részlet drámai válasz-felsorolásából: „Az ország gazdasági gyarmatosítása, a nemzetgazdaság kiszolgáltatottsága a tőke, az energia és a termelési eszközök terén, az állami tulajdon zömének eltüntetése, elrablása, átjátszása, a mind megoldhatatlanabb méretű pauperizáció, a politikai elit végzetes megosztottsága és mind rosszabb szellemi-morális minősége, a közerkölcs és a közmenetlenség mind reguláztalanabb állapot...” (34. old.)

Makovecz Imre szerint tudomásul kell vennünk,
 „– hogy politikusaink eladták mindenünket,
 – hogy felszámolják falvainkat,
 – hogy tönkretették iparunkat,
 – hogy iparosaink olyan adóterheket viselnek, hogy fel kell adniuk iparukat és kiszolgáltatott alkalmazottá válnak idegenek kegyelme...”,
 – hogy ’89 óta, húsz éve idegenek kezében a kereskedelem, és nem kell az itt termelt élelmiszer,
 – hogy földjeink bevetetlenek és segélyben reménykedik a néhai önálló parasztember.” (327–328. old.)

A nemrég elhunyt Fekete Gyula úgy látta, hogy napjainkban rosszabb a helyzet, mint a szocializmus idején volt: „Tisztességes alkotmány híján a négy évre csalásokkal választott kormányhatalom megtehetette, hogy száz évre adósságba verje az országot, hogy gyorsított rabló-privatizációval világga szórja a közvagyon, hogy történelmének legfelelőtlenebb, leggyalázatosabb kormánypolitikájával a magyarságot a végpusztulás partjára sodorja.” (158. old.)

Az olvasó esetleges ellenvetésére, hogy az előbbi állítások érzékeny, túlzásra hajlamos bölcsészekről, művészekről származnak, nézzük meg, mit gondolnak hazánk állapotáról a közgazdászok. Óvatosan, más szavakkal, de ők is lecsúszást, hanyatlást, romlást

regisztrálnak. „Magyarország mára, korábbi önmagához és másokhoz mérve egyaránt, lefelé csúszó, sikertelen országgá lett” – írja elemző tanulmányában Csath Magdolna (101. old.).

Botos Katalin szerint „[E]lőnyünk, ami a rendszerváltozás után jelentkezett – s egy évtizeden át még hatott –, nevezetesen, hogy a magyar polgárok szokva voltak a piaci fogalmakhoz – napjainkra elenyészett. [...] Abból az előnyből, hogy hamarabb alkalmaztuk a versenygazdaságok bizonyos elemeit, napjainkra hátrány vált. Így pl. a piaci mechanizmusok bevezetése, az anyagi érdekeltség több műszak vállalására ösztönözte a dolgozókat, s ez az egészségi állapotromlásában nyomokat hagyott, a társadalmi struktúrák szétesésében jól tetten érhető.” (90. old.)

Bogár László még náluk is pesszimistább: „1990 óta ugyanúgy »birodalmi függésben« élünk, mint az elmúlt fél évezred során mindig. Csak mivel ez a »birodalom« nem a fizikai, hanem a »szimbolikus« térben épült fel, és a konstruált hamis narratívák védik, még kevésbé kontrollálható alávetettségünk intenzitása. Számos jel utal azonban arra, hogy a társadalmi újatermelés lepusztulási lejtője e birodalmi »erőforrásszivattyúk« teljes ellenőrizetlenségének köszönhető [sic!] elsősorban. (Az ország erőforrásainak közel 90%-át két tucat multinacionális vállalat ellenőrzi.) Mindez rövid időn belül társadalom-reprodukciós katasztrófához, a »rendszer« összeomlásához, káosz kialakulásához vezethet.” (78. old.) Súlyos válságot említ a kötet két statisztikus-közgazdász szerzője, Mellár Tamás és Vukovich Gabriella is.

STATISZTIKA, MUTATÓK

A válságot, a lecsúszást többen Magyarországnak a World Economic Forum mikrogazdasági, versenyképességi rangsorában a legutóbbi két évben bekövetkezett helyváltoztatásával illusztrálják.¹⁸ Ez az index valóban a magyar teljesítmény drámai romlását mutatja: hazánk 2001-ben a 25., 2007-ben a 47., 2008-ban már a 62. helyen állt az országok sorában.¹⁹ A kötetben nem használják, de Magyarország pozícióromlását mutatja az emberi fejlődés indexe (Human Development Index) is. A HDI-index alapján Magyarország 2005-ben a 36., 2007-ben a 43. volt az országok sorában.

18 ■ A versenyképességi rangsor hazai első számú szakértője, Chikán Attila nem említi cikkében ezt a mutatót.

19 ■ A WEF által sorolt országok száma is változott – az ezzel kapcsolatos értékelési, elemzési problémákkal ismertetésünk nem foglalkozik.

20 ■ *Magyar Statisztikai Zsebkönyv*, 2008.

21 ■ Természetes fogyás, amikor a halálozások száma meghaladja a születéseket.

22 ■ Lányi Kamilla nyomán és fordításában: „Globalizációnak nevezzük azt a történelmi folyamatot, amely úgy alakítja át a társadalmon belüli viszonyokat és tranzakciókat, hogy ezáltal az interakciók és a hatalomgyakorlás világrészekben átnyúló hálózatai jöjjenek létre.” Lányi Kamilla: *Piacok, globalizáció harmadik út. Lányi Kamilla válogatott tanulmányai*. KOPINT-DATORG. Bp., 2007. 184. old.

Hamarosan bemutatjuk, hogyan *magyarázzák* ezeket a drámai fejleményeket a nemzeti elkötelezettségű szerzők. Az olvasó megnyugtatóra azonban elmondjuk, hogy a bruttó hazai termék (GDP) 2008-ban az 1990. évinek 139,5%-a volt Magyarországon. Az egy főre jutó fogyasztás 2007-ben 39%-kal, a reálbérek 18%-kal haladták meg az 1990. évi szintet. A reálkereset 2008-ban az 1990. évinek 122,8%-a volt.²⁰ A születéskor várható élettartam 1990-ben 69,3 év volt, 2007-ben 73,3 év.

Ezek az adatok nem cáfolják az ország romló versenyképességére, sodródására vonatkozó állításokat. Itt csupán annyit állítunk, hogy az idézett szerzők által érzékelt baljós jeleket a gazdaság és a társadalom elemzői által gyakran használt statisztikai idősorok, összefoglaló mutatók *növekedése, szerény javulása* kísérette Magyarországon az elmúlt két évtizedben.

A kötet szerzői az összeomlás forgatókönyveit jórészt *parciális mutatókkal* dokumentálják. Számukra fontos válságindikátor „a nemzet biológiai létének, vitális, genetikai szintjének mind tragikusabb állapota” (Alexa, 34. old.), „az elhúzódó, 27 éve tartó és több évtizedre előrevetíthető *demográfiai válság*” (Vukovich, 416. old.), amelynek fontos mutatója a lakosság természetes fogyása.²¹ Ezt főként „a lakosság kirívóan rossz egészségi állapota és halandósági viszonyai, illetve európai összehasonlításban rendkívül rövid várható élettartama” (Vukovich, 416. old.) magyarázza.

A *foglalkoztatás alacsony szintje*, a „hat-hét éve mélyülő foglalkoztatási válság” (uo.) ugyancsak jelzi az ország romló állapotát. Többen említik *egyes régiók, kistérségek, illetve a falusi népesség növekvő hátrányait*, továbbá a multinacionális cégek túlsúlya miatt elhibázott gazdasági szerkezetet, pontosabban a külföldi tulajdonú nagyvállalatoknak a kisebb magyar vállalkozások növekedési esélyeit csökkentő hatásait.

A BAJOK FORRÁSA

A diagnózisok és a választott mutatók már jelzik a hatvan, magát nemzeti elkötelezettségének tekintő értelmiségi nagy többségének értékeit, fontossági sorrendjét. A magyarság, a magyar nyelv és kultúra fennmaradása, a hagyományos értékeket ápoló közösségek, a helyi (falusi) társadalom hatékony működése, a természeti környezet és főként a termőföld védelme, a környezetre kevésbé ártalmas kistermelés, kisvállalkozás iránti elkötelezettség és rokonszenv jellemzi a kötetben közölt írásait. Fontos feltételezésük, hogy *ezen a szerkezeteken és folyamatokon kívüül helyezkednek el az őket bomlasztó, károsító és ezzel az ország hanyatlását és sodródását okozó folyamatok és intézmények*.

Ebből a feltételezésből fakad oly gyakori borúlátásuk és ellenszenvük a *globalizációval* szemben.²² A globalizáció esetleges pozitív hatásairól alig esik szó a könyvben, sokkal inkább arról, hogy „[A]z egymás iránti szolidaritásban kiteljesedő, tudatos emberekből

álló közösségek helyett ma konzum-idióták fogyasztói társadalmának kiépítésén munkálkodik a profit mindenek felettiségét hirdető és abban érdekelt globalizált elit...” (Mészáros, 26. old.)

Hasonló megfontolásokból nem rokonszenvez a többség a nemzetek feletti szervezetekkel, jelesül az *Európai Unióval* sem. Kevés szó esik az unió szinergikus hatásairól, például az egységes, nagy piac kínálta lehetőségek kihasználásáról, annál gyakoribb az ellenséges, sőt paranoid gondolatmenet. Például az ilyen: „Igaz, Európában 1945-ben befejeződött az utolsó nagy háború. Az elmúlt hatvan évben azonban nem szűnt meg a nemzetek versenye: kíméletlen, permanens harc az újraelosztásért, a piacokért, a javak és előnyök megszerzéséért. A küzdelmek színterei azonban mára nem a harcterek, háborús frontok, hanem az Európai Unió parlamenti és tárgyalótermei. A közösen kialakított vagy elfogadott »játékszabályok« keretein belül folyik a szüntelen érdekérvényesítés az előnyökért, a forrásokért. Ugyanúgy, mint régen, a háborúk előtt és után az egyes nemzetek tartós és alkalmi szövetségeket kötnek jobb pozíciójuk biztosításáért. Csupán a forma változott, vált kulturáltabbá.” (Mészáros, 27. old.)

A magántulajdonban levő vállalatok *piaci versenye*, és különösen a piaci erőfölényüket érvényesítő, *nagy nemzetközi vállalatok* sem népszerűek a kötet szerzőinek körében. „Nem a piacgazdasági átállás tényével, a magántulajdonosi rendszer kialakításával van a baj, hanem a dolgok hogyanjával. A túl gyors piaci liberalizáció tönkretette és elsorvasztotta a hazai termelőket és vérszenes csökkentette a foglalkoztatás szintjét, a túlhajtott privatizáció meggyengítette az államot és erőfölényes helyzetbe hozta a nagy, többségében külföldi tulajdontöbbségű vállalkozásokat.” (Mellár, 336. old.)

Ugyanez, de radikális, antikapitalista, idegenellenes szókészlettel: „már az első kormány az ország szekerét a külföldi nagytőkéhez kötötte. Ennek következtében a hazai vállalatok esélyt sem kaptak arra, hogy piaci viszonyok között kipróbálják magukat. Privatizációjuk után vagy a multinacionális és globális cégek összeszerelő telephelyeivé váltak, ahol a magyar szakemberek többségének képességeiket kihasználni nem tudó és nem is akaró szalagmunka jutott alacsony bérekért, vagy megszűntek, mivel a privatizáló cég csupán a piac megszerzésében volt érdekelt.” (Csath, 101–102. old.)

A NÉP ELLENSÉGEI

De kik ennek a folyamatnak generálói és a haszonélvezői? Kik nem védtek meg a globalizáció, a globális piacokon erőfölényben lévő nagyvállalatok, illetve a nemzetközi szervezetek romboló hatásaitól Magyarországot? Nem idegen a kötet szerzőinek többségétől Csath Magdolna előbbi gondolatmenetének folytatása: „A privatizáció egyben egy szűk, áruló csoportot gazdagított, azokat, akik a külföldieknek kis pénzt

átjátszották a magyar nemzeti vagyont. Ezek a »privatizátorok«, akik erkölcstelenül, áruló módon vesztegették el az ország vagyont, ma a szűk, jelentősen meggazdagodott réteghez tartoznak. Többségük pedig gazdasági hatalmát sikeresen alakította át politikáivá. Ezeknek továbbra sem érdeke, hogy az átlag magyar emberek felemelkedjenek, hogy erős középosztály alakuljon ki. Az erős középosztály ugyanis valódi demokráciát akarna.” (Uo.)

Alexa Károly ennek a társadalmi csoportnak a számlájára írja, hogy „a honi populáció nyíltan levált a nemzeti összetartozás nemzeti eszméjéről”. Szerinte az ország „elnemzetietlenedése” mögött „ugyanazok a politikai erők, a globalizációnak ugyanazok a régi-új rezidensei működnek, ugyanazok, akik immár újra hét éve minden eszközzel – az egészségügy és az oktatás kereteinek szűkítésével, alkalmilag perverz családromboló liberalizmussal színezve, rasszista uszítással, az idősebb korosztályok elidegenítésével (és viszont) a munkaképes rétegektől, idegenek beszívárogatásával és gazdasági pozícióhoz juttatásával stb. – azon munkálkodnak, hogy a magyarságnak ne csak a szelleme tűnjön el, hanem pusztuljon el a maga fizikai valóságában is.” (Alexa, 35. old.)

Ezek a diabolikus erők, kormányra kerülve, *tudatosan gyengítették az államot*: „Az elmúlt néhány esztendő alatt a balliberális kormányzat mindent megtett annak érdekében, hogy az állam az ellehetetlenülés állapotába kerüljön.” (Bíró, 74. old.) Önös céljaik érdekében *uralmuk alá hajtották a hazai médiát*. „A külföldi cégek gyorsan rájöttek, hogy a tőkeszegény magyar piacon jelentős bevételi tételt jelentenek az olyan állami és gazdasági források, melyekhez nem piaci eszközökkel, hanem – a szabályozás és ellenőrzés hiányosságai, a kiterjedt korrupciós hálózatok miatt – személyes kapcsolatokon keresztül hozzá lehet férni. Elkezdtek módszeresen »lenyúlni« ezt a területet, cserébe engedtek az otthon alkalmazott elvekből. A folyamat eredményeként a globális háttérű hazai média elvesztette kiegyensúlyozó szerepét, társadalom- és piactorzító tényezővé vált. Történelmi és szociológiai okok miatt a hazai médiavilágban a baloldali-liberális politikai és eszmerendszer szerzett döntő befolyást.” (Lovas, 320. old.)

MÁSKÉNT GONDOLKODÓK

Eddig bemutatunk a könyvet domináló gondolatmeneteket és mentalitást. A vállalkozás néhány fajsúlyos résztvevője – noha elfogadja a többiek értékeit, fontossági sorrendjét, az általuk kedvelt mutatókat és idősorokat – másként ítéli meg a gondok forrásait, az ország állapotát és lehetséges mozgásterét. Nemcsak a hiányosságokat, de a rendszerváltás és az elmúlt 20 év *eredményeit* is megemlíti Salamon László: „Közhely, de igaz, hogy lezárult a rendszerváltás folyamata, bármit is gondolunk róla. Az önkényuralmi rendszert felváltotta a demokrácia, bár működésével joggal vagyunk elégedetlenek. Szétesett a szovjet

blokk és kiszabadultunk a csaknem fél évszázados fogságból. Államszocializmus helyett újra piacgazdaságban élünk. Már nem mondja meg a politikai hatalom, hogy mit ér a tevékenységünk, mit ér a munkánk, hanem szabad versenyben méretetik meg a maga esetlegességeivel, sőt kegyetlenségével együtt. Vannak kételyeink azzal kapcsolatban, hogy minden mozzanatában fair ez a verseny, és elszomorodunk, látván, hogy túl sok a vesztes, és a nyertesek közül egyesek érdemtelenül túlnyerték magukat.” (Salamon, 381. old.) A visszafogott értékelést követi a szerényebb program: „Magam részéről nem hiszem, hogy a szó eredeti értelmében új államalapításra lenne szükség. Viszont elkerülhetetlen politikai kereteink, nemzeti közösségi életünk megújítása és új tartalommal való kitöltése.” (Salamon, 386. old.)

Chikán Attila is hasonlóan érvel: „Szükséges lenne tehát, ha nem is »új államalapítás« (hiszen az még szimbolikusan sem lehetséges, nem beszélve a valóságos feltételek közötti értelmezéséről), de a gazdaság és a társadalom működésének új elvi alapokra helyezése.” (Chikán, 98. old.)

Ez a szerzői kör láthatóan idegenkedik a látványpolitizálástól, a közönség érzelmeire ható fogalmaktól és gondolatmenetektől. Talán mert nem fenýíteni és elzárkózni, hanem építeni, alkalmazkodni akarnak. Nem beszélnek például gyarmati alávetettségről, nem figyelik bizalmatlanul és szorongva a külső feltételeket. A gyorsuló globalizációban, a világpiac mozgásaiban és a nemzetek feletti intézmények (főként az Európai Unió) működésében számos előnyt, kihasználható lehetőséget, látnak.

Martonyi János szerint „a kiszámíthatatlanságból eredő kockázatok miatt biztos szövetségesekre van szükségünk. Ezek nem lehetnek mások, mint annak az értékrendnek és kultúrának a képviselői, amelyhez mi tartozunk, és amelyet mi vallunk. Ne szégyelljük határozottan kimondani, hogy mi nem a nyugati világ hanyatlásában, hanem annak erősebbé és magabiztosabbá válásában vagyunk érdekeltek. Ezért van szükségünk erős atlanti szövetségre és mind a feladataiban, mind pedig a szervezetében megújult Északatlanti Szerződés Szervezetére, mert ez a szervezet, a NATO, az ország biztonságának alapvető és elsődleges tényezője. Ami pedig az Európai Uniót illeti, a jelenleginél erősebb és mélyebb európai integrációban vagyunk érdekeltek. Az Európai Unió adja a történelmi léptékű nemzeti felzárkózásunk alapvető kereteit és esélyét.” (Martonyi, 332–333. old.)

Nem kívül, hanem belül keresik a nem kielégítő, romló magyar teljesítmény okait. Úgy látják, hogy nem az ellenséges világ és az idegeneket kiszolgáló, ebből hasznot húzó nemzetárulók a válság, a lecsúszás legfőbb okozói. Chikán Attila szerint: „A magyar társadalom nem volt kész (és ma sem kész) a komoly modernizációhoz vezető változtatásokra, s ennek nagyon mély történelmi okai voltak, vannak. Két tételt emelek ki ezek közül. Az egyik, hogy a magyar történelem során az állam hosszú századokon keresztül

idegen hatalmat testesített meg (törökök, osztrákok, oroszok), ami oda vezetett, hogy az átlagember számára mintegy virtus volt vele szemben megnyilvánulni: a »szabályokat« nem betartani, az adókat nem befizetni stb. A másik jelenség szintén régi gyökerekkel rendelkezik, de a kádári korszak különösen ösztönzött rá: hogy az emberek a közproblémákra magánmegoldásokat keressenek, ami sem az egymással való összefogás, sem a közügyek megértése és felvállalása számára nem kedvező háttér.” (Chikán, 98. old.)

Harmadik évezred sorozat

Kiadja a KECSKEMÉTI LAPOK KFT.

Szerkesztők: Mészáros László – Szócs Géza
(Magyar Múzsza Könyvek)

ELÁRVULT SZABADSÁG

A diktatúrát követő két évtized, hatvan magyar kiválóság szemével
2008. 452 old.

KIÁLTÁS – ÜZENET AZ UTÓDOKNAK

Félszáz nemzeti elkötelezettségű értelmiségi érzelmei és nézetei nemzetről, hazáról, nemzeti jelképekről
2008. 276 old.

ÚJ ÁLLAMALAPÍTÁS

Hatvan nemzeti elkötelezettségű értelmiségi gondolatai egy nemzeti leltárhoz és az új nemzetstratégiához. 2009. 450 old.

ÚJ ÁLLAMÉPÍTÉS, ÚJ IRÁNY, ÚJ FELADATOK

A második kecskeméti konferencia.
2009. 204 old.

A MAGYAR SZÉP

Párbeszéd a magyar jövőről.
2009. 156 old.

AZ ÉN HAZÁM

Hetvenhét Kárpát-medencei magyar fiatal érzelmei, gondolatai nemzetről, hazáról, jelképeinkről
2009. 312 old.

Kulin Ferenc az átmenet forгатókönyveit író értelmiségiek *téves* helyzetelemzésére és ebből következő frusztrációjára is felhívja a figyelmet. „A társadalomtörténeti folytonosság illúziójára építette a maga legitimitásának ideológiáját az egykori állampárt utódpartja, de – paradox módon – erre alapozták stratégiájukat a rendszerváltoztató politikai erők is. Az előbbi a nosztalgizáló kispolgárt vette célba, az utóbbiak az örökké elégedetlen, mindig továbblépni, változtatni akaró félpolgárral próbáltak szövetkezni. Mára mindkét törekvés kudarcba fulladt.” (Kulin, 298. old.)

Kulin szerint a változás motorjának remélt társadalmi csoportok a várttól gyökeresen eltérően viselkedtek. Chikán Attilához hasonlóan úgy véli, a mostani gondok egyik legfontosabb forrása az, hogy „a szocializmusban létrejött félpolgárságot a Kádár-rendszer legnyomasztóbb, legproblematiszabb örökségeként kell számon tartanunk. Nem állítom, hogy ennek a furcsa, eklektikus képződménynek ne lett volna fontos szerepe a diktatúra felpuhulásában, s azt sem vonom kétségbe, hogy a »létező szocializmus« szellemének idegenségét és hatalmi rendszerének szorítását is a félpolgári státuszban megteremthető anyagi létminőség tette elviselhetővé. Akkor miért nem egyértelműen pozitív ez az örökség? Azért, mert létrejöttének feltételei csak az egyéni életstratégiákban – s azokon belül is csak a materiális javak birtoklására s a bürokráción belül érvényesülésre – kínáltak lehetőséget, de a társadalomnak a polgári értékek szerinti újrászerveződését (»újrászületését«) a legcsekélyebb mértékben sem engedték meg.” (Uo.)

MI A TEENDŐ?

Nemcsak a diagnózisok, a szükséges gyógymódról kialakított álláspontok is különböznek. A külső folyamatokat, globális hatalmakat és hazai kiszolgálóikat okoló szerzők egy része ötletekkel, tervekkel járul hozzá az új államalapítás, nemzetstratégia kialakításához. Egy részükhöz nem kell az adófizetők pénze: „minden kertben legyen aprójszág”, ajánlja például Makovecz Imre (Makovecz, 328. old.). Más projektek közadakozásból valósulnának meg. Bayer Zsolt Nemzeti Reneszansz Alapítványt hozna létre, felkérve „a nemzet tagjait, szívünk közepébe rajzolt határokon innen és túl, hogy havonta száz forinttal támogassák az alapítványt” (Bayer, 70. old.).

A javasolt fejlesztések túlnyomó többségét azonban (és ebben a bal- és a jobboldali ágazati, területi és vállalati lobbisták aligha különböznek) az adófizetők pénzéből kellene, lehetne megvalósítani. Több pénzt kér az ágazati tanulmány írója a közlekedésnek: „1998 után a közlekedési beruházások GDP %-ban mért értéke növekedésnek indult és 2001-ben elérte 1,26%-os maximumát. Jelenleg ismét 1% alá estek a beruházások, pedig a közlekedési alaphálózat kiépítésének időszakában az európai gyakorlat 1,3–2,0% – 2,5–3% közötti értéket mutatott. A mi célunk is csak ez lehet.” (Kovács, 292. old.) Hasonló érvelést olvashatunk az egészségügy, a mezőgazdaság, illetve az oktatás fejlesztését szorgalmazó tanulmányokban is.

Az átfogó módosításokat javasolók többnyire nemcsak adnának, hanem ami ugyanaz, kevesebb pénzt vonnának el a támogatandó területektől. „A rövid és hosszú távú célok érdekében a kormány legfontosabb feladata most a munkaerőpiac bővítése, a munkára rakódó közterhek csökkentése, új munkahelyek több százazres nagyságrendben történő létesítésének elősegítése...” (Vukovich, 420. old.)

De miből fedeznék ezen nemes célok elérésének költségét? Nem lenne tisztességes költség-haszon-elemzéseket, megvalósíthatósági tanulmányokat várni az *Új államalapítás* szerzőitől. Nem érdektelen azonban, hogy milyen forrásokat emlitenek rövid elemzéseikben.

Jelentős részük nem kedveli a magántulajdont. A magánvállalatok – szerintük általánosan elterjedt – profitéhsége, rövid távú szemlélete (spekuláció!), romló teljesítménye, adókerülő magatartása, a Magyarországon termelt profit külföldre vitele, a monopolhelyzetek kíméletlen kihasználása, és nem utolsósorban a kapitalisták által akarva-akaratlan terjesztett anyagi, kozmopolita szemlélet miatt többen szorgalmaznak az állami-önkormányzati szektor erősítését. Csath Magdolna egyenesen a külföldi vállalatok egy (nem tudjuk, mekkora részének) újraállamosítását javasolja: „nálunk is indokolt, hogy az állam lépjen közbe, és államosítással mentse meg a munkahelyeket és a gazdasági tevékenységeket, valamint védje a hazai piacokat.” (Csath, 112. old.)

A bemutatott fontossági sorrendek alapján nem meglepő, hogy különös hangsúlyt kap az érvelésben a magyar föld védelme: „Ha az állam maga áll a tőke oldalára, akkor a nemzet vagyona – az állam működéséhez adott kincstári vagyon, az államnak átengedett vállalkozói vagyon, továbbá a kezelésébe adott termőföld és a közös természeti értékek együttese – súlyos veszélybe kerül. Ebből az állam kezelésében, továbbá a még mindig osztatlan közös tulajdonban lévő termőföld mennyisége eléri a 3 millió hektárt. Ezzel a családi gazdaságokat, azok földalapját jelentősen megerősíthetnénk, ám ez a törekvés a spekulációs tőke érdekeivel kerül szembe.” (Ángyán, 61. old.) A folyamat megállításához újra kellene tárgyalni az EU-val kötött megállapodást.

Az is összevág a szerzők értékeivel, hogy fontosnak tartják a médiaipar belső arányainak átalakítását: „Meddő viták helyett felszabadult kapacitásainkat, minden energiánkat saját értékrendünk gyakorlati érvényesítésének szolgálatába kell állítanunk. Ennek legfontosabb eszköze egy demokráciához méltó módon működő nemzeti médiahálózat kiépítése.” (Mészáros, 26. old.) Többen javasolják az állam és az önkormányzatok erőteljesebb finanszírozási-tulajdonosi részvételét az oktatásban, az egészségügyben, a kutatási-fejlesztési szektorban.

Recenzens nem vállalkozik az állami-önkormányzati tulajdon hatékony működtetéséről a közgazdászok világában zajló, sok évtizedes vita ismertetésére. Csúpan megjegyezzük, hogy e vita résztvevői, bármennyire eltérően ítélik is meg az állami-önkormányzati tulajdonban lévő vállalatok hatékony (versenyképes) működésének esélyeit, abban megegyeznek, hogy csak a „feljavított” (pénzügyileg likvid, és korszerű technológiát alkalmazó) állami cégek képesek versenyezni magánszektorbeli társaikkal. (Feljavítást, majd a vállalatok újraeladását hazai vevőknek javasolja Csath Magdolna is említett írásában). A vita éppen a felja-

vítás költségének és hasznának a lehetséges és valóságos arányairól folyik. Másként: a többek által javasolt növekvő, tartós állami jelenlét nemcsak hozná, de vinné is a közpénzt. Ennek mérlegéről nincs szó a kötet egyetlen tanulmányában sem.

ÁLLAM ÉS FORRADALOM

Mivel a felkérő levél is a magyar állam jövőjéről kérdezett, a kötet szerzői szinte kivétel nélkül foglalkoznak az állam tevékenységével. Ám a készséges, udvarias válaszolás nem elegendő oka annak, hogy nincs olyan tanulmány, amely ne fordítana figyelmet a magyar állam működési zavaraira és átalakításának feltétlen szükségességére.

Az egyik lehetséges ok, hogy az ismertetett javaslatok és tervek rendre az állam intenzív beavatkozását tételezik fel. Számos más elképzelés is az állam és az önkormányzatok jelenlétét igényli. A kötet szerzői között népszerű a számonkérés, az elszámoltatás, továbbá a népességfogyás megállítása és a Tőkéczy László által javasolt hazafias nevelés bevezetése az eddig a világnézeti semlegesség alapján működő iskolákban. Mindez nem képzelhető el az állam nélkül.

És ugyan ki más, mint az állam hajtáná végre a első-középosztálynak kedvező jövedelemátcsoportosításokat? „Egy életképes államnak azonban elsősorban a gyerekeket vállaló, a nemzet legnagyobb terheit hordozó részeit kell szem előtt tartania. Ezt azok is így gondolják, akik ki vannak szolgáltatva és csak a közöségtől várnak támaszt. Az elesettek sorsa is kizárólag a teherhordók erejétől függ, ezért az állam felelőtlen, ha nem a közepet erősíti, nem az ő érdekeit tartja a legfontosabbnak. [...] Véget kell vetni a munka- és teljesítmény-ellenes politikáknak, aki ezt teszi, nemzetellenes és hazaáruló.” (Lánczié, 312. old.)

Az állam iránti figyelem talán legfontosabb oka, hogy a kötetben publikáló, nemzeti érzelmű értelmiségiek szinte kivétel nélkül gyanakvóan szemlélik a piac, valamint a nemzetek feletti intézmények és a multinacionális cégek működését, ám nemcsak az államban (a magyar államban!) bíznak, hanem abban is, hogy jelenlegi, rossz teljesítménye jelentősen javítható. *Am nem a szolgáltató vagy a jóléti, hanem a rendteremtő, a polgárok felett őrködő államot kedvelik.* Nem kirívóak Lánczi András mondatai: „az állam csak akkor tud működni, ha fenntartja a rendet. Vagyis az állam oka önmagában van, mint közösségi mivoltunk legfőbb kifejezője a rend fogalmából meríti létezését. Államon kívül nincs rend, csak mindenki harca, mindenki ellen. [...] Vagyis az állam értelme a rend fenntartásában van, a rend tudatán keresztül képes biztonságot sugallni és kialakítani. A rend nem csupán köznyugalmat jelent, hanem az életünk megnyilvánulásában kifejeződő rutint, szabályosságot és kiszámíthatóságot, melynek végső alapja a természet törvénye.” (Uo.)

A „másként gondolkodók” talán nem rajonganak ennyire a rendteremtő államért, de az adott helyzet-

ben, amikor nincs más szervező erő, mégiscsak tőle várják a szükséges változások végrehajtását. „Ma elsősorban a citizenship aktuális, mert a polgártársadalom gyengülése tartós.” (Granasztói, 192. old.)

A jobb teljesítményhez meg kell erősíteni az állam jogosítványait, ezt szolgálná az új alkotmány: „az 1989-es alkotmány elavult, s Magyarországnak immáron új alkotmányra van szüksége, mely nem az átmenet feltételeihez alkalmazkodik, hanem a már kialakult demokratikus rend játékszabályaihoz és normáihoz.” (Fricze, 169. old.)

És persze ki kell cserélni a káderállományt: „Valódi elitet kell kialakítani, nem az értelmiségre kacsintani. Ebben a fiatalokra kell építeni, mert noha tapasztalatlanok, gyakran önhittek és az előző generációk nevelik őket, átörökítve a hamis vagy téves nézeteiket, mégis az elmozdulások elkerülhetetlenek, így a fiataloktól – minden hátrányuk ellenére is – több várható, mint az önjelölt, kiégett, hiú értelmiségiectől. Ebben a kérdésben igaza volt Csurka Istvánnak kezdettől fogva. A köztisztviselői kart a harmincas, kora negyvenes éveikben járókkal kell feltölteni.” (Lánczi, 312. old.)

A cikket az országos választások előtt néhány héttel fejeztem be. A választások után többet tudunk majd arról, hogy a szerzők javaslatait mennyire fogadják el, hogyan hasznosítják a hatalom birtokosai. És talán kiderül, hogy a könyv alapján rekonstruált szemlélet mennyire uralja a politikai jobboldalt. Ma még nem tudjuk tehát, hogy *mekkora* befolyásra tesznek szert a kötet szerzői. Az sem haszontalan azonban, ha látjuk, *mire* szeretnék használni hatalmukat az államalapítás és -építés forgatagában. □